

Asia: VN/34869/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laeiksi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain ja rajat ylittävistä terveydenhuollosta annetun lain 20 §:n muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Helsingin kaupunki ei kannata esitettyjä muutoksia sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annettuun lakiin ja rajat ylittävistä terveydenhuollosta annetun lain 20 §:ään.

Esityksen arviointi

Eduskunta hyväksyi joulukuussa 2022 lakimuutoksen, jonka myötä paperittomille annettiin kiireellisten palvelujen lisäksi oikeus myös välttämättömiin terveystalouteihin 1.1.2023 alkaen. Jos lakiesitys hyväksytään, jatkossa järjestämisvelvollisuus ja laittomasti maassa oleskelevien oikeus välttämättömiin terveystalouteihin koskisi vain niitä paperittomia, joille välttämättömän hoidon epääminen olisi ilmeisen kohtuutonta terveydentilan tai vamman vuoksi taikka jos epääminen vakavasti vaarantaisi muun henkilön tai väestön terveyttä. Lisäksi, kuten aikaisemminkin, olisi laittomasti maassa oleskelevalle naiselle järjestettävä raskauteen liittyvät terveystaloutet ja lapselle terveydenhuollon palvelut samassa laajuudessa kuin hyvinvointialueen asukkaille.

Helsingin kaupungilla on pitkäaikainen kokemus paperittomien terveydenhuollosta. Jo ennen vuoden 2023 alusta voimaan tullutta järjestämisvelvollisuutta Helsingissä on vuodesta 2014 alkaen tarjottu kaikille paperittomille lakisääteisen kiireellisen sairaanhoidon lisäksi laajat terveydenhuoltopalvelut alle 18-vuotiaille ja raskaana oleville. Vuodesta 2018 alkaen palvelut on laajennettu kaikkien paperittomien osalta koskemaan kiireellisen hoidon lisäksi myös välttämättömää sosiaali- ja terveydenhuoltoa. Terveydenhuollosta tämä tarkoittaa välttämättömää sairauksien hoitoa, lääkitystä, seurantaa, rokotuksia ja suun terveydenhuollon palveluita. Paperittomien perusterveydenhuolto on keskitetty yhdelle terveystaloutelle ja toiminta on vakiintunutta.

Helsingin kaupunki on hakenut valtion korvauksen paperittomille annetun kiireellisen hoidon kustannuksista Kansaneläkelaitokselta. Valtion korvaus on haettu myös välttämättömästä hoidosta, joka on annettu paperittomille vuoden 2023 alusta voimaan tulleen järjestämisvelvollisuuden perusteella, ellei hoidon kustannuksia ole saatu perittyä paperittomalta tai jos paperiton on todettu ilmeisen varattomaksi, jolloin hoidon kustannuksista on haettu suoraan korvaus Kansaneläkelaitokselta. Hoidon kustannuksia ei ole käytännössä saatu perittyä paperittomilta lainkaan, koska he ovat usein varattomia tai heitä ei ole perintäyrityksistä huolimatta tavoitettu.

Myös jatkossa Kansaneläkelaitos korvaisi paperittomille annetun kiireellisen hoidon kustannuksia ehdotetun 56 b §:n perusteella. Lakiesityksen mukaan Kansaneläkelaitos ei kuitenkaan enää jatkossa korvaisi paperittomille annettua välttämättömää kiireetöntä hoitoa, mutta paperittomille annettu poikkeusperusteinen yksittäistapauksissa annettu välttämätön kiireetön hoito korvattaisiin ehdotetun 56 b §:n perusteella.

Jos lakiesitys toteutuu, valtion korvauksen voi hakea vain rajoitetulle joukolle paperittomia annetun välttämättömän hoidon kustannuksista, raskauteen liittyvistä terveyspalveluista ja lapsille annetun hoidon kustannuksista. Helsingin kaupunki tulee kuitenkin tarjoamaan jatkossakin kaikille paperittomille välttämättömäksi arvioidun terveydenhoidon, raskauteen liittyvät laajat terveyspalvelut ja alaikäisille kaikki terveydenhuollon palvelut. Jos lakiesitys toteutuu, lakisääteisen järjestämisvelvollisuuden ulkopuolelle jäävän toiminnan kustannukset lankeaisivat Helsingin kaupungin vastuulle eikä näitä kustannuksia huomioitaisi rahoituksessa, jonka valtio myöntää kaupungille hyvinvointialueiden rahoituksesta annetun lain perusteella.

Paperittomuuden osoittaminen ja paperittomuuteen liittyvä tilastointi on haasteellista. Paperittomille annetun kiireellisen ja välttämättömän hoidon kustannuksia ei ole kaikissa tapauksissa voitu hakea valtion korvauksena Kansaneläkelaitokselta, koska terveysasemalla ei ole huomattu tai ei ole osattu merkitä paperittomuutta potilasrekisterijärjestelmään. Kustannukset ovat tällaisissa tapauksissa jääneet Helsingin kaupungin vastuulle.

Koko maassa Kansaneläkelaitos on korvannut vuonna 2023 järjestämislain 56 a §:n mukaisena korvauksena yhteensä 825 000 euroa, josta Helsingin kaupungin osuus on 796 640 euroa. Summat ovat hyvin pieniä suhteutettuna hyvinvointialueiden yhteensä noin 24 miljardin euron rahoitukseen. Helsingin kaupungin osuus selittyy sillä, että maassa oleskelevista paperittomista suurin osa asuu Helsingissä tai sen lähialueilla. Paperittomien ryhmä on kokonaisuudessa Suomessa pieni (3000–6000 henkilöä). Paperittomien määrä Helsingin kaupungin terveyspalveluissa ei ole sinänsä ollut ongelma. Paperittoman vastaanotto palveluun vie kuitenkin tavallista enemmän aikaa, muun muassa tarvittavan tulkkauksen vuoksi.

Osaa paperittomien ryhmästä ei ole syytä sulkea välttämättömän terveydenhuollon ulkopuolelle lakiesityksessä ehdotetun mukaisesti. Terveydenhuollon palvelujen tarjoaminen maassa oleskeleville paperittomille välttämättömässä laajuudessa ei sanottavasti kuormita terveydenhuoltoa.

Terveydenhoidon antaminen ei myöskään vaikuta juurikaan kannusteisiin jatkaa laitonta oleskelua eikä hidasta laittomasti oleskelevien paluita.

Toisin kuin kiireelliset palvelut, jotka on määritelty terveydenhuoltolaissa, välttämättömien palvelujen käsitettä ei ole määritelty täsmällisesti lainsäädännössä. Helsingissä välttämättömällä palvelulla tarkoitetaan terveydenhuollossa sellaista lääketieteellistä hoitoa, jonka lääkäri tai muu terveydenhuollon ammattilainen on todennut sillä tavoin välttämättömäksi, että hoitoa ei voida lykätä potilaan terveydentilan olennaisesti heikkenemättä maassa olon aikana. Maassaoloaika on asian luonteen takia paperittomien kohdalla vaikeasti arvioitavissa.

Yksityiskohtaista listausta välttämättömästä hoitoa vaativista tilanteista ei ole mahdollista laatia, mutta Helsingin sosiaali-, terveys- ja pelastustoimiala on laatinut riittävät sovellettavissa olevat ohjeet hoidon välttämättömyyden arviointiin.

Järjestämislakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi 56 b §, jonka mukaan hyvinvointialueiden, Helsingin kaupungin ja HUS-yhtymän olisi jatkossa järjestettävä paperittomille kiireellisen hoidon lisäksi yksilölliseen lääketieteelliseen tarpeeseen perustuen välttämättömäksi arvioitu kiireetön hoito, jos sen epääminen olisi ilmeisen kohtuutonta henkilön terveydentilan tai vamman vuoksi taikka epääminen vakavasti vaarantaisi muun henkilön tai väestön terveyden. Paperittomalla tulisi siis järjestää poikkeusperusteisesti yksittäistapauksissa tämän pykälän mukainen välttämättömäksi arvioitu kiireetön hoito. Hoidon tarpeen arviointi saattaa kuitenkin muodostua tulkinnanvaraiseksi tämän pykälän nojalla, koska esimerkiksi kohtuuttomuuden arviointi saattaa olla käytännössä haastavaa.

Puute välttämättömässä kiireettömässä terveystalvissa voi johtaa tarpeeseen saada kiireellistä hoitoa, mikä voi tulla kalliimmaksi kuin ajoissa hoidettu sairaus. Välttämättömillä kiireettömillä terveystalvissa voidaan mahdollisesti välttää se, että hoidettava sairaus vaatisi myöhemmin kallista erityistason hoitoa. Useiden pitkäaikaissairauksien välttämättömän kiireettömän hoidon antamatta jättäminen johtaisi vaikeiden tai vaikeahoitoisten ja kalliiden tautitapausten määrän lisääntymiseen. Muut tekijät kuin terveydenhuolto ratkaisevat sen, kuinka kauan henkilö jatkaa oleskeluaan paperittomana. Ei ole näyttöä siitä, että paperittomien terveystalvissa toimisivat vetovoimatekijänä maahantulolle. Myöskään Helsingin terveydenhuollon kokemukset eivät tue oletusta terveystalvissa vetovoimatekijänä

Tämän vuoksi myöskään oletettu vetovoimatekijä ei ole hyväksyttävä peruste rajoittaa oikeutta välttämättömiin terveystalviin, jotka ovat hengen suojelemiseksi, terveydentilan vakavan heikkenemisen ehkäisemiseksi ja kärsimyksen välttämiseksi olennaisen tärkeitä. Oikeus välttämättömiin terveystalviin edistäisi väestön terveystalvissa, koska myös tartuntatautilaissa tarkoitettujen yleisvaarallisten tautien ja valvottavien tartuntatautiin kuuluisivat paperittomille annettavan hoidon piiriin.

Lopuksi

Terveydenhuollon rajoitusperusteelle ei ole lakiluonnoksessa esitetty sellaisia painavia yhteiskunnallisia perusteita, joiden vuoksi olisi syytä rajata merkittävä osa paperittomista henkilöistä välttämättömän terveydenhuollon ulkopuolelle ja antaa välttämätön hoito vain poikkeusperusteisesti yksittäistapauksittain niille paperittomille, joille välttämättömän hoidon epääminen olisi ilmeisen kohtuutonta terveydentilan tai vamman vuoksi taikka jos epääminen vakavasti vaarantaisi muun henkilön tai väestön terveyttä.

Esitetyt muutokset eivät ole tarpeellisia eivätkä perusteltuja kustannusten tai maahanmuuton houkuttelevuuden estämisen kannalta eivätkä myöskään inhimillisestä näkökulmasta.

Edellä mainituista syistä voimassa oleva järjestämislain 56 a § ja rajat ylittävästä terveydenhuollosta annetun lain 20 § tulee pitää ennallaan.

Ihatsu Jan
Helsingin kaupunki - Kaupunginhallitus